

VARNOST V POSTMODERNI DRUŽBI

MARJAN MALEŠIČ (urednik)

Ljubljana, 2006

Marjan Malešič (ur.)
VARNOST V POSTMODERNI DRUŽBI

Knjižna zbirka VARNOSTNE ŠTUDIJE
Izdajatelj FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE
Za založbo Hermina KRAJNC

Copyright © po delih in v celoti FDV 2006, Ljubljana.
Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.
Vse pravice pridržane.

Naklada 400 izvodov.

Recenzenta dr. Bogomil Ferfila in dr. Drago Zajc

Jezikovni pregled Barbara Rogelj
Naslovnica in prelom B&V Co.
Tisk Bis tisk, Ljubljana

Knjiga je izšla ob podpori Agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

KAZALO

UVOD	5
■ PRVI DEL	
Anton Grizold REKONCEPTUALIZACIJA NATOVEGA PREOBLIKOVANJA: NASLEDNJI KROG	13
Anton Bebler EU, NATO IN SODOBNI MEDNARODNI TERORIZEM.....	25
Uroš Svete INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKA TEHNOLOGIJA IN SODOBNE VARNOSTNE TEORIJE.....	47
■ DRUGI DEL	
Klemen Grošelj RAZŠIRJENA KOGNITIVNO-INSTITUCIONALNA ANALIZA KRIZNEGA UPRAVLJANJA IN VODENJA.....	71
Marjan Malešič KRIZNO UPRAVLJANJE IN VODENJE V ZDA: ORKAN KATRINA.....	89
Iztok Prezelj SVET ZA NACIONALNO VARNOST IN NACIONALNI CENTER ZA KRIZNO UPRAVLJANJE KOT KLJUANA VARNOSTNA INTEGRACIJSKA MEHANIZMA V REPUBLIKI SLOVENIJI	103
■ TRETJI DEL	
Erik Kopač POSAMEZNIKOVO ODLOČANJE ZA ZAPOSILITEV V OBOROŽENIH SILAH.....	125
Marjan Malešič, Ljubica Jelušič, Vinko Vegič, Maja Garb, Jelena Juvan, Klemen Grošelj STALIŠAA SLOVENSKE MLADINE DO VOJAŠKEGA POKLICA	139
Maja Garb DEMOBILIZACIJA IN ODHODI IZ OBOROŽENIH SIL	209

■ ČETRTE DEL

Ljubica Jelušič, Maja Garb, Klemen Grošelj, Jelena Juvan, Erik Kopač, Vladimir Prebilič, Vinko Vegič MIROVNE OPERACIJE – NALOŽBA V MEDNARODNI MIR, VARNOST IN STABILNOST	229
Vinko Vegič SLOVENSKO JAVNO MNENJE IN DELOVANJE VOJSKE V MIROVNIH OPERACIJAH	259
 PREGLED ZNANSTVENORAZISKOVALNEGA DELA OBRAMBOSLOVNEGA RAZISKOVALNEGA CENTRA V OBDOBJU 2002–2006	283
 O AVTORJIH	288
 STVARNO IN IMENSKO KAZALO	289

UVOD

Raziskovalci Obramboslovnega raziskovalnega centra empirične izsledke svojega raziskovalnega dela redno objavljamo v domačih in tujih znanstvenih ter strokovnih revijah, občasno pa tudi v znanstvenih monografijah, ki povzamejo raziskovalni napor zadnjega obdobja. Tako smo leta 1992 in 1998 objavili knjigi urednika Antona Grizolda 'Razpotja nacionalne varnosti' in 'Perspektive sodobne varnosti', leta 2002 pa knjigo urednika Marjana Malešiča 'Nacionalna in mednarodna varnost'. Knjiga 'Varnost v postmoderni družbi' je torej četrta po vrsti iz te zbirke, njena vsebina pa temelji na raziskovalnih dosežkih Obramboslovnega raziskovalnega centra zadnjih štirih let.

V tem obdobju smo izvedli veliko temeljnih in aplikativnih raziskav, analiz in študij; nekatere od njih povzemamo v nadaljevanju. Najprej moramo omeniti nacionalni raziskovalni program na področju obramboslovja, ki zajema vsebine s področij legitimnosti, racionalnosti in učinkovitosti varnostne politike Slovenije, vloge Slovenije v mednarodnih varnostnih strukturah, reformo varnostnega sektorja v mednarodno primerjalni perspektivi ter upravljanje in vodenje v notranjih in mednarodnih zapletenih krizah. Znotraj ciljnega raziskovalnega programa 'Znanje za varnost in mir' smo izvajali več raziskovalnih projektov. V okviru raziskovalnega projekta 'Koncept psihološke obrambe in krizno komuniciranje' smo izdelali računalniški model za spremljanje in ocenjevanje ogroženosti naše države pred različnimi viri ogrožanja, opravili mednarodno primerjalno analizo struktur, ki se na nacionalni ravni vključujejo v krizno upravljanje in vodenje, ter preučili krizno komuniciranje v različnih evropskih državah, na ravni Evropske unije in še posebej temeljito v Sloveniji. Raziskovalni projekt 'Človeški dejavnik v vojaškem sistemu' z interdisciplinarnega vidika celostno obravnava pridobivanje, razvoj, upravljanje in demobilizacijo človeških virov v vojaškem sistemu naše države. Poudarek raziskovanja je bil na analizi interesa za vojaško službo, upravljanja znanja v obrambnem sistemu, socialno-psiholoških vidikov kariernega sistema in na vlogi socialnega kapitala v kriznih razmerah. Raziskovalni projekt 'Slovenska vojska v mirovnih operacijah' se je osredotočil predvsem na analizo obstoječih teoretičnih paradigem, ki obravnavajo mirovne operacije, in na tej podlagi na empirično analizo značilnosti sodelovanja slovenskih vojakov in policistov v mirovnih operacijah.

V okviru omenjenih raziskovalnih projektov in nacionalnega raziskovalnega programa smo izvedli tudi dve javnomnenjski raziskavi o nacionalni in mednarodni varnosti ter vojaškem poklicu. Raziskavi, ki sta

potekali v letih 2003 in 2005, prinašata mnenja, stališča, prepričanja in vrednote državljanek in državljanov Slovenije v zvezi z ogroženostjo države, varnostno kulturo, nacionalnimi in mednarodnimi varnostnimi strukturami, mirovnimi operacijami in vojaškim poklicem. Prav tako smo v letih 2003 in 2006 izvedli dve mnenjski raziskavi med mlado populacijo in preverjali, kateri so dejavniki, ki najbolj odločilno vplivajo na (de)motivacijo mladih pri izbiri oz. zavračanju vojaškega poklica. Preučevali smo torej odnos slovenske mladine do vojaškega poklica, katerega poznavanje omogoči Slovenski vojski vpogled v pripravljenost za opravljanje vojaškega poklica/profesije tistega dela mlade populacije, iz katerega izhajajo potencialni kandidati za poklicne vojake in za visokošolsko izobraževanje prihodnjih vojaških profesionalcev.

V knjigi objavljene prispevke, ki temeljijo na zgoraj orisanih in nekaterih drugih raziskavah, lahko razvrstimo v štiri vsebinske sklope. V prvi sklop sodijo razmišljanja o preoblikovanju Nata v luči novih varnostnih teorij, o odzivanju Nata in Evropske unije na sodobni mednarodni terorizem in o vplivu informacijsko-komunikacijske tehnologije na sodobne varnostne teorije. Drugi sklop odpira vprašanja, povezana z zagotavljanjem učinkovitega vodenja in upravljanja v sodobnih zapletenih krizah. Prinaša predlog razširjene kognitivno-institucionalne analize kriznega upravljanja in vodenja, študijo primera odzivanja na zapleteno krizo v ZDA ter premislek o Svetu za nacionalno varnost in Nacionalnem centru za krizno upravljanje, ki sta ključni teleski za združevanje in koordiniranje varnostnih naporov v Sloveniji. Tretji sklop tvorijo prispevki, ki se ukvarjajo z odločanjem (mlade) populacije za poklicni vstop v vojaško organizacijo in z vprašanjem zadrževanja kadra v njej. Četrti sklop je posvečen predstavitvi in analizi mirovnih operacij, ki potekajo po svetu, in sicer tako z vidika njihove geografske razprostranjenosti kot z vidika ključnih akterjev, ki mirovne operacije izvajajo. Poseben poudarek daje mo odnosu slovenske javnosti do sodelovanja slovenskih vojakov, policistov in civilistov v mirovnih operacijah po svetu.

Uvodni prispevek Antona Grizolda razpravlja o pomenu Nata za sodobno mednarodno varnost in ugotavlja, da je Nato iz vojaškega zaveznitva za kolektivno obrambo prerasel v varnostno skupnost. Avtor analizira strateški koncept, ki ga je Nato sprejel na svojem vrhu leta 1999 v Washingtonu, in opozarja na skorajšnje potrebo po novem strateškem konceptu. Avtor v prispevku Natovo poslanstvo pri zagotavljanju mednarodne varnosti kritično presoja z vidika sodobnih varnostnih teorij, pogleda pa tudi v prihodnost in predlaga večjo koordiniranost Nata z drugimi akterji, ki sodelujejo pri zagotavljanju mednarodne varnosti, nadaljevanje in krepitev politike partnerstva z državami evroatlantskega območja in zunaj njega ter ureditev institucionalnih odnosov med Natom in Evropsko unijo.

Anton Bebler v svojem prispevku opozarja, da mednarodna skupnost v preteklosti ni posvečala dovolj kolektivne pozornosti pojavu medna-

rodnega terorizma, vendar pa je teroristični napad na ZDA 11. septembra 2001 spodbudil tudi Evropsko unijo in Nato, da sta sprejela niz protiterorističnih ukrepov. Po avtorjevem mnenju pa žal ne Evropska unija ne Nato, zaradi svojih značilnosti, nista povsem primerni organizaciji za boj proti terorizmu. Za njegovo večjo učinkovitost bi bili potrebni organizacijska reforma Nata in Evropske unije, večja politična volja in boljše sodelovanje z Združenimi narodi in Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi. Predvsem pa bi boj proti terorizmu morali izvajati z nevojaškimi sredstvi.

Uroš Svete razmišlja o varnostnih implikacijah uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije v sodobni družbi. Njen vpliv v vsakdanjem življenju ljudi je očiten, avtorja pa zanima, kako se na pojav informatizacije družbe odzivajo varnostne teorije, ki se oblikujejo v okviru teoretičnih paradigem realizma, liberalizma in konstruktivizma ter njihovih različnih usmeritev. Holistično obravnavanje varnostnih implikacij uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije mora po avtorjevem mnenju upoštevati predvsem realistično teorijo, ki omogoča preučevati posredne vplive, ki jih ima na varnost informacijsko-komunikacijska tehnologija, in konstruktivistično teorijo, ki obravnava vpliv tehnologije na zaznavanje varnosti in na njeno neposredno zagotavljanje.

Klemen Grošelj v svoji razpravi o krizi in kriznem upravljanju izhaja iz kognitivno-institucionalnega pristopa k njunem preučevanju. Avtor v celoti sprejema znana teoretična in metodološka izhodišča za preučevanje krize, hkrati pa jih poglobi na točki analitičnih tem, ki jih vidi kot orodje za poglobljeno tematsko analizo krize in za holističen pogled nanjo ob koncu analize. Med analitičnimi temami se avtor posveti predvsem odločanju, vodenju in kriznemu komuniciranju, ne zanemari pa pomena preventive in priprav na krizo, zaznavanje le-te, vrednotnega in organizacijskega konflikta, internacionalizacije krize, časovnega pritiska ter pridobljenih izkušenj in znanja, ki jih je treba vgraditi v prihodnje ukvarjanje s krizami.

Marjan Malešič uporabi kognitivno-institucionalni pristop k preučevanju krize na konkretnem primeru, in sicer analizira odzivanje na orkan Katrina, ki je konec avgusta 2005 prizadel ameriške zvezne države ob Mehikem zalivu, predvsem Louisiano in Misisipi. Avtor analizira priprave na to krizo, preventivo in opozarjanje ter ukrepanje. Pri tem se osredotoči predvsem na kritiko neprimerne odzivanja ameriških lokalnih, državnih in zveznih oblasti na krizo. Analizira tudi pogled ameriške administracije na izkušnje, ki jih je prinesla omenjena kriza in poskus administracije, da bi večjo vlogo v civilnem kriznem načrtovanju in ukrepanju dobila ameriška vojska. Avtor v sklepnem delu postavi, da je neučinkovito odzivanje ameriških oblasti na orkan Katrina tudi posledica njihove osredotočenosti na 'vojno proti terorizmu' in zanemarjanja drugih virov ogrožanja ameriške družbe.

Iztok Prezelj v svojem prispevku analizira vlogo Sveta za nacionalno

varnost RS in Nacionalnega centra za krizno upravljanje pri integralnem upravljanju sistema nacionalne varnosti naše države. Pri tem izhaja iz predpostavke, da sodobne zapletene krize silijo različne nacionalnovarnostne strukture v horizontalno medorganizacijsko oz. medresorsko sodelovanje. Tako kot se povečuje zapletenost sodobnih kriz, bi se morala povečevati tudi stopnja povezanosti in koordiniranosti akterjev, ki se nanje odzivajo. V ta namen države oblikujejo koordinacijske mehanizme, med katerimi prepoznamo tudi svete za nacionalno varnost in centre za krizno upravljanje in vodenje. Slovenija pri tem ni izjema in prvi rezultati so že vidni, vendar pa je pot do optimalnega in usklajenega medresorskega zagotavljanja (nacionalne) varnosti še dolga.

Erik Kopač odpira vsebinski sklop, ki se ukvarja s strategijami za učinkovito pridobivanje in zadrževanja kadra v oboroženih silah. Predvsem ga zanimajo teorije, ki se ukvarjajo s procesom odločanja za zaposlitev v oboroženih silah na individualni ravni. Pri tem teorije razvrsti v sociopsihološke teorije, ki so usmerjene na mikrodejavnike, se pravi na lastnosti posameznika in njegove odločitve, vrednote, poglede in socialne pritiske in ekonomske teorije, ki se osredotočajo na makrodejavnike, usmerjene na sredstva za pridobivanje in zadrževanje človeških virov v oboroženih silah, razmere v gospodarstvu, višino plače in možnosti zaposlovanja ljudi v civilnem sektorju.

Skupina avtorjev predstavi stališča slovenske mladine do vojaškega poklica, pri čemer motiviranost za vojaški poklic postavi v širši kontekst obrambno-varnostne kulture mladih na spoznavni, vrednotni in vedenjski ravni. Poleg splošnega odnosa do vojaškega poklica avtorji preverijo obveščenost mladih o različnih vojaških poklicih in merijo njihov interes za opravljanje vojaškega poklica, pri čemer izpostavijo intenzivnost in vrsto interesa, povezanost interesa z demografskimi in socialnimi spremenljivkami ter prevladujoče motive za odločitev za vojaški poklic. V analizi so še posebej podrobno analizirani dejavniki, ki na motivacijski ravni najbolj odločilno vplivajo na sprejemanje oziroma zavračanje vojaškega poklica v mladi populaciji. Analiza tudi preveri, kakšna sta pripravljenost mladih za prostovoljno služenje vojaškega roka in poznejše služenje v rezervni sestavi Slovenske vojske. Tudi tu je poudarek na dejavnikih ki (de)motivacijsko vplivajo na tovrstne odločitve.

Maja Garb se v svojem prispevku ukvarja z demobilizacijo vojaškega osebja, pri čemer demobilizacijo na splošni ravni razume kot postkonfliktno demobilizacijo, ki zajema v oboroženem spopadu udeležene borce, ki se vračajo v civilno življenje, kot zmanjševanje obsega oboroženih sil in posledično odpuščanje viškov vojaške delovne sile po hladni vojni ter kot prenehanje pogodbe o delu in vrnitev v civilno okolje poklicnih (prostovoljnih) vojakov, ki so del svoje poklicne kariere opravili v oboroženih silah. V slednjem pomenu je demobilizacija za slovensko družbo še posebej pomembna in aktualna, saj prihaja čas izteka prvih petletnih pogodb o delu, ki so jih poklicni vojaki podpisali ob uvedbi

poklicne vojske, ki je nadomestila naborniški (obvezniški) način popolnjevanja Slovenske vojske. Vse tri obravnavane oblike demobilizacije imajo nekaj skupnega (npr. prehod iz vojaškega v civilni način življenja in pričakovanje družbene pomoči ob tem prehodu), hkrati pa jih označujejo tudi velike razlike.

Skupina avtorjev obravnava mirovne operacije kot naložbo v mednarodni mir, varnost in stanovitnost. Avtorji ponudijo opredelitev mirovnih operacij in njihovo klasifikacijo, pri čemer kot merilo uporabljajo subjekt, ki operacije izvaja, naj bodo to Združeni narodi, Nato, Evropska unija, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi ali Skupnost neodvisnih držav. Ukvarjajo se tudi s prostorsko razprostranjenostjo mirovnih operacij, ki potekajo po svetu, tako da analiza ponudi svojevrstno 'matriko' subjektov, ki izvajajo mirovne operacije, in držav, ki so te storitve mednarodne skupnosti deležne. Med posameznimi državami, ki se vse bolj intenzivno vključujejo v mirovne operacije, avtorji prepoznajo tudi Slovenijo. Avtorji na koncu prispevka prikažejo sistem financiranja mirovnih operacij in razmišljajo o njihovi prihodnosti.

Vinko Vegič obravnava mirovne operacije v kontekstu spremenjene vloge in nalog oboroženih sil po hladni vojni, predvsem pa opozori na nujnost javne podpore sodelovanju oboroženih sil določene države v mirovnih operacijah. Še posebej, ker nekatere oblike mirovnih operacij vključujejo večjo stopnjo (potencialnega) nasilja in posledično možnost žrtev med mirovniki. Analiza odnosa javnosti do sodelovanja slovenskih vojakov v mirovnih operacijah je postavljena v širši kontekst nalog sodobnih oboroženih sil in očitno je, da javnost sodelovanje Slovenske vojske v mirovnih operacijah načelno podpira, vendar pa je podpora podvržena določenim omejitvam: večja je možnost vključenosti sile v izvedbo mirovne operacije in večja je oddaljenost mirovne operacije od Slovenije, manjša je podpora.

Knjigo 'Varnost v postmoderni družbi' ponujamo v kritično presojo strokovni in laični javnosti. Ob njenem izidu se iskreno zahvaljujem vsem avtorjem prispevkov, drugim sodelavcem Obramboslovnega raziskovalnega centra iz domovine in tujine, recenzentoma rokopisa knjige Bogomilu Ferfili in Dragu Zajcu, Založbi FDV, Javni agenciji za raziskovalno dejavnost RS, Ministrstvu za obrambo RS in drugim naročnikom naših raziskav.

Marjan Malešič, urednik

PRVI DEL

Anton GRIZOLD

REKONCEPTUALIZACIJA NATOVEGA PREOBLIKOVANJA: NASLEDNJI KROG

PO RAZPRAVI O RELEVANTNOSTI

Organizacija severnoatlantske pogodbe (NATO) bo leta 2009 dopolnila 60 let in takrat bo že skoraj 20 let, odkar v akademskem, pa tudi političnem in vojaškem svetu poteka precej vneta razprava o relevantnosti in upravičenosti njenega obstoja.

Med vrhunskim zasedanjem Nata v Washingtonu leta 1999 in septembrom 2001 se je ob posredovanju na Kosovu razvila razprava o relevantnosti Nata, leta 2001 se je med začetno akcijo v Afganistanu pod vodstvom ZDA in Kanade razprava znova razvnela, še bolj pa so jo podžgale priprave na vojno v Iraku leta 2003, ko so se v evroatlantski skupnosti pojavila trenja. Toda po letu 1999 se je Nato dvakrat razširil, nato je prek ISAF posegel v Afganistan, v Iraku vzpostavil enote za urjenje in se lotil zelo različnih operativnih nalog in misij: od KFOR-a na Kosovu do pomoči ob potresu v Pakistanu in orkanu Katrina v ZDA.

Zaporedje dogodkov v zadnjih petdesetih letih in prilagajanje Nata izzivom mednarodne varnosti kaže, da se je Nato iz strogo vojaškega zavezništva za kolektivno obrambo preoblikoval v varnostno skupnost. Jedro te varnostne skupnosti je seveda še vedno kolektivna obramba, vendar je skupnost pri tem razširila in poglobila razumevanje varnosti, vzpostavila mehanizme za razvijanje potrebnih zmogljivosti, da bi tako razumevanje varnosti tudi izvajala, sklenila je partnerstva tudi zunaj evroatlantskega območja, spletla tesne vezi z EU, okrepila svojo vlogo političnega foruma za zadeve, povezane z varnostjo, in pripravlja se, da ta krog preoblikovanja sklene na enem od prihodnjih vrhunskih zasedanj do svoje bližajoče se šestdesetletnice.

Leta 2009 bo tudi deseta obletnica Strateškega koncepta severnoatlantskega zavezništva; leta 1999 so sprejeli dokument, ki analizira strateško okolje in načine, kako se zavezništvo odziva na izzive, s katerimi se srečuje. Strateški koncept zajema premik v mednarodnem varnostnem okolju po koncu hladne vojne in tvori most med grožnjami, ki Natu pretijo, in zmogljivostmi, ki jih za svojo obrambo potrebuje. Po letu 1999 je v mednarodni skupnosti in znotraj Nata nastopilo veliko sprememb, zato bi sprejetje novega Strateškega koncepta ob šestdesetletnici po eni strani potrdilo že razvite zmogljivosti in vrste politike ter po drugi zagotovilo

potrebna vodila za stalno prilagodljivost, spreminjanje in preoblikovanje Nata.

Ni mogoče napovedati, ali bodo članice zavezništva ob tej zadevi dosegle soglasje, zato se ta članek osredotoča na nekatere glavne prvine Natovega preoblikovanja po vrhunskem zasedanju v Washingtonu leta 1999, ki je vzpostavilo nov Strateški koncept severnoatlanskega zavezništva po koncu hladne vojne, prek vrhunskega zasedanja v Pragi 2002 o zmogljivostih, vrhunskega zasedanja v Istanbulu leta 2004 z znova razširjenim Natom, do bližajočih se vrhunskih srečanj v letih 2006 in 2008. Vrhunska zasedanja je mogoče razumeti kot mejnike razvoja, vendar so predmet naše pozornosti nekatera temeljna vprašanja in izzivi, s katerimi se sooča Nato v spremenjenem mednarodnem varnostnem okolju, ki prežemajo vse zadnje desetletje obstoja in delovanja te organizacije.

Na podlagi spremenjenega pojma mednarodne varnosti so se članice Nata lotile preoblikovanja zavezništva v dveh, povezanih smereh: politični in vojaški. Medtem ko je bil po letu 1999 in ves čas trajanja vrhunskega zasedanja o zmogljivostih v Pragi v ospredju vojaški vidik, je vedno širši razkorak med politično zavezo in zmogljivostjo sprožil potrebo po močnejši politični vlogi Nata, predvsem kot foruma za širšo strateško razpravo.

Prva štiri desetletja po drugi svetovni vojni se je o mednarodni varnosti intenzivno razpravljalo kot o jasno osredotočeni zadevi; obstajalo je splošno soglasje med državami o prioritetah, parametrih in zastavljenih vprašanjih. Toda v zadnjem desetletju stoletja, ki se je pravkar izteklo, in na začetku novega je zgodovinski vzorec meddržavnih odnosov nadomestila nova dinamika mednarodnega varnostnega okolja; tradicionalni vzorci konfliktov in sodelovanja so se bistveno spremenili in utrjeni pojmi varnosti postajajo vprašljivi. Tradicionalne razmejitve spodnaša to, kaj velja za 'notranjo varnost' in kaj za 'mednarodno varnost', koga je treba varovati in *kako*. V tem okviru mora Nato doseči soglasje svojih članic na treh bistvenih področjih. To so: zaznave groženj varnosti, razvoj temu ustreznih zmogljivosti za ohranjanje varnosti in *modus operandi*, soglasje o tem, kdaj naj se te zmogljivosti tudi uporabijo.

NOVO RAZUMEVANJE VARNOSTI, OBRAMBNE ZMOGLJIVOSTI IN PRIPRAVLJENOST ZA NJIHOVO UPORABO

Proces vnovičnega razmisleka o varnosti, ki je sledil, zahteva začetno priznanje, da je varnost v osnovi izpeljan koncept; koncept, katerega pomen je v bistvu predmet razhajanj, saj zanj ni mogoča nikakršna nevtralna definicija. Nasprotujoče si teorije o svetovni politiki zagovarjajo različno razumevanje tega, kaj varnost je, vsaka s svojim političnim ali kakšnim drugim pomenom. Booth meni, da je soglasje o uveljavljeni definiciji varnosti »povezano z občutkom varnosti pred grožnjami in nevarnostmi«, vendar dodaja, da izraz varnost v svetovni politiki ne more imeti dokončnega pomena (Booth, 2005: 13). Nadalje meni, da »je biološki nagon po varnosti univerzalen (imeti hrano, vodo, zavetje, varnost in tako naprej), politična, ekonomska in družbena 'dejstva na osnovi človeškega soglasja' (kakor so države in kapitalizem) temeljijo na teoriji in so kontekstualna. Politične teorije krojijo politični pomen tega, kako razumemo svetovno politiko« (Booth, 2005: 13).

Kolektivna obramba je bila in ostaja v središču varnostnega programa Nata. Na to, *kako* jo zagotoviti, pa bistveno vplivajo spremembe v varnostnem okolju, vse večja raznolikost groženj v devetdesetih letih 20. stoletja in pojav asimetričnih groženj, predvsem modernega terorizma v poznih devetdesetih letih in še posebno po letu 2001. Nato je medvladno telo, ki odločitve dosega s soglasjem, zato individualni pogledi držav na varnost in njeno ohranjanje igrajo odločilno vlogo pri preoblikovanju njegovega varnostnega programa.

Premik od pristopa, ki je v bistvu temeljil na grožnji (iz obdobja hladne vojne), do razvoja varnosti in zmogljivosti ter do pristopa na podlagi učinkov (z nestatičnimi silami, ki jih je mogoče uporabiti in ohranjati), je bil postopen, sprožil pa ga je večinoma nov razvoj sil kot odziv na nove vrste groženj in konfliktov. Natova operacija Načrtna sila (Deliberate Force) v Bosni in Hercegovini leta 1995 ni bila le prva zračna akcija, ki se je je zavezništvo lotilo, ampak je pomenila tudi praktično stran razprave 'zunaj območja', ki je v Natu potekala vse od zgodnjih devetdesetih let.¹ Po Daytonskem sporazumu je Nato prvič uporabil enote za vzdrževanje miru, sestavljene iz 60.000 vojakov, kar je bistveno prispevalo k preoblikovanju njegove identitete po hladni vojni. »Operacija Načrtna sila je pomenila začetek novega obdobja za Nato in pomagala vzpostaviti temelje za veliko večji razpon operacij, ki niso po 5. členu, operacij, s katerimi se Nato ukvarja danes in s katerimi je daleč presegel golo vzdrževanje lastne kolektivne obrambe« (Hendrickson, 2005).

¹ Nato se je vpletel v vojno v Bosni, da bi podprl izvedbo gospodarskih sankcij OZN, embargo orožja in območje s prepovedjo poletov ter da bi zagotovil vojaško načrtovanje na mestu samem. S temi ukrepi je pomagal omejiti konflikt in reševal življenje ljudi, niso pa zadoščali, da bi z njimi končali vojno (Pardew in Bennett, 2005).